

ning tur tarkibi va tarqalish areali. /«Respublikada sabzavot, poliz ekinlari va kartoshka yetishtirish istiqbollari, muammolari va yechimlari». Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plami. Sabzavot, poliz ekinlari va kartoshkachilik ilmiy tadqiqot instituti. 7-iyun' 2019 y. 384-386 bet

4. Nuralieva D.S. Issiqxonada sabzavot ekinlarini so'ruvchi zararkunanda hasharotlardan himoya qilish usullari. Central Asian Research journal for interdisciplinary Studies (CARJIS) ISSN (online) 2181-2454. Volume 2 /Issue 10 /October, 2022 / SJIF 5965/UIF 7,6/ ISRA JIF/1,947/Google Scholar/www.carjis, org. 395-405 p.

5. Nuralieva D.S. Species composition damage ant method of protection from pests in the greenhouse. E3S Web of Conferences 389,03098(2023) UESF-2023 <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202338903098.7-p>.

6. Yusupov A., Xoliev A., Nuralieva D. O'simliklarni himoya qilish. O'quv qo'llanma Toshkent-2023 y. "Fan ziyosi".126-b.

7. Nuralieva D.S. Issiqxonalarda bodringni so'ruvchi hasharot zararkunandalardan himoya qilish tizimini takomillashtirish. Monografiya.-Toshkent-2023. "Fan ziyosi". 135-b.

UO'T: 33.634

MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARINI QISHLOQ HUDUDLARINI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Dexkanova Shaxloxon Sagdiyevna, katta o'qituvchi,
Boboqulova Zahroxon Abdimanon qizi, talaba,
Toshkent davlat agrar universiteti.

Annotatsiya. Maqolada meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirish bilan bog'liq jarayonlar, meva-sabzavotchilik klasteri tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari, ularni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Klaster, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish, eksport, import, kooperatsiya aloqalari, qayta ishlash.

Аннотация. В статье рассматриваются процессы, связанные с развитием плодоовощной отрасли, приоритетные направления совершенствования системы плодоовощного кластера и развитие организационно-экономических механизмов.

Ключевые слова: Кластер, сельскохозяйственное производство, экспорт, импорт, кооперационные отношения, переработка.

Abstract. The article discusses the processes associated with the development of the fruit and vegetable network, priority areas for improving the system of the fruit and vegetable cluster, organizational and economic mechanisms for managing them.

Keywords: Cluster, agricultural production, export, import, cooperation relations, processing.

Jahon iqtisodiyotining tsiklik rivojlanishi o'sish va yetuklik, turg'unlik va inqiroz hodisalari bilan almashib borishi olimlar va amaliyotchilarga o'sish nuqtalarini rag'batlantirishning yangi samarali yondashuvlari va usullarini izlash zarurligini taqozo etadi.

Mamlakatlar va ayrim mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini rag'batlantirishning usullaridan biri Klaster yondashuvi bo'lib, uning asoschisi M. Porter hisoblanadi. Klaster rivojlanish nazariyasi butun dunyoda juda mashhur bo'lib, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida ham, AQShda ham, eng rivojlangan Osiyo davlatlarida – Janubiy Koreya, Yaponiya, Xitoyda ham samarali ekanligi isbotlangan. O'tgan yillar mobaynida ushbu yondashuv ilm-fan va amaliyotda ham rivojlanib kelmoqda.

Klasterli rivojlanish nazariyasining asoschisi Maykl Porterning ta'rifiga ko'ra: "Klaster - bu ma'lum bir sohada faoliyat yuritadigan, faoliyatning umumiyligi bilan ajralib turadigan va bir-birini to'ldiradigan geografik jihatdan qo'shni o'zaro bog'liq kompaniyalar va ular bilan bog'liq tashkilotlar guruhidir". [1]

Mamlakatimiz meva-sabzavotchilik tarmog'idagi barcha yo'nalishlar faoliyatini uyg'unlashtirish ya'ni bir maqsadga yo'naltirishda muammolarni hal qilish, avvalo mahsulot yetishtiruvchi va qayta ishlovchi korxonalar o'rtasida o'zaro manfaatli iqtisodiy munosabatlar tizimini agrobiznesni tashkil

etishning yangi zamonaviy usullari, ya'ni qayta ishlash sanoati korxonalari bilan birga klasterli yondashuv asosida rivojlantirish zarurati yuzaga keldi.

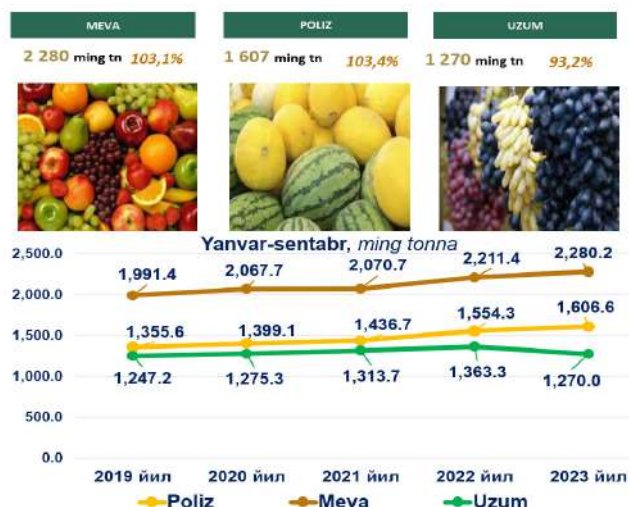
Qishloq xo'jaligi sohasida zamonaviy bozor munosabatlarini keng joriy etish maqsadida klasterlarni rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda. Bugungi kunda yurtimizning deyarli barcha viloyatlari o'zining katta-kichik klasterlariga ega.

Agrosanoat integratsiyasining klaster usulidagi ko'rinishi meva-sabzavotchilik tarmoqlari o'rtasidagi o'zaro tashkiliy va iqtisodiy aloqalarni birmuncha soddalashuvi va o'zaro manfaatdorlik asosida tashkil etishni ta'minlaydi, ya'ni tashqi va ichki aloqalarning bog'liqligi kuchayadi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra Respublikada 2023-yilning 9 oyida 8,1 mln. tonna (101,5 %) sabzavot mahsulotlari hamda 2,7 mln. tonna (101,1 %) kartoshka, 2,3 mln tonna (o'tgan yilning mos davriga nisbatan o'sish 103,1 %) meva, 1,6 mln tonna (103,4 %) poliz mahsulotlari hamda 1,3 mln tonna (93,2 %) uzum yetishtirilgan.

Mamlakatimizda meva-sabzavot, uzum, poliz mahsulotlarini etishtirish borasidagi ko'p asrlik boy tajribalar mavjudligi; meva, sabzavot va uzumning xilma-xil navlarini yetishtirish hamda deyarli yil davomida barqaror ta'minlash uchun tabiiy-rekreat-

sion salohiyatning mavjudligi imkoniyatlardan to'liq va samarali foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

1-rasm. 2023-yil yanvar-sentabr oylarida dehqonchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari dinamikasi.

Amalda faoliyat yuritayotgan klasterlarda tizimli muammolar ham mavjud bo'lib, respublikamiz hududlarida meva-sabza-

votchilik mahsulotlarini tayyorlash, qisqa muddatli saqlash, tashish va qayta ishlash borasidagi texnika, texnologiyalarni yetarli darajada emasligi; meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi fermer va dehqon xo'jaliklarida marketing xizmatlari yo'lga ko'yilmaganligi; meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi fermer va dehqon xo'jaliklarining mahsulot jozibadorligi va raqobatdoshligini oshirishga bo'sh mablag'larning yo'qligi; respublikaning geopolitik joylashuviga ko'ra to'g'ri-dan-to'g'ri dengizga chiquvchi transport karidoriga ega emasligi, bu esa eksport qilinayotgan mahsulotlarning tannarxi va sifatida aks etib, ularning rentabelligi pasayishiga olib kelishi; respublikamizning ko'plab xududlarida mavjud muhandislik-kommunikatsiya va yo'l infratuzilmalari zamonaviy talablarga, iqtisodiyot korxonalari va aholi ehtiyojlariga javob bermasligi kabi muammolarni bartaraf etish lozim.

Sohaning rivojlanishini mustahkamlashga layoqatli hamda malakali mutaxassislarning bilim hamda malakalarini muntazam ravishda oshirib borish tizimini takomillashtirishga e'tibor qaratish kerak.

Meva-sabzavot mahsulotlarini etishtirish, saqlash, qayta ishlash va eksport qilish bo'yicha rivojlangan davlatlar tajribalarining tahlillari ushbu mahsulotlarni ishlab chiqaruvchilarning kooperatsiyasi va klasterlarini rivojlantirish qishloq hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda katta ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. Porter E. Maykl. Konkurensiya: per.s angl.– M.: ID «Vilyams», 2005. – 608 s.
2. Sh.S.Dexkanova. "Mamlakat iqtisodiyotiga agroklatserlarini joriy etishning xorijiy tajribalari" "Agroiqtisodiyot" jurnali. Toshkent, 2021. № 1/2021.–97-99 b.
3. Sh.S.Dexkanova. "Meva-sabzavotchilik klasterlarini innovatsion rivojlantirish yo'llari". "Agroiqtisodiyot" jurnalri. Toshkent, 2020. № 2/2020.– 106-107 b.
4. Stat.uz

UO'T: 632; 634

XANDON PISTANING O'ZBEKISTONDA MAVJUD XORIJIY NAVLARI VA ULARDA UCHRAYDIGAN KASALLIK TURLARI

Xudoynazarova Nargiza Xudoyarovna,
Nazarova Odina Jumadullayevna,
Eshankulov Bobomurod Inoyatovich,
O'rmon xo'jaligi ilmiy-tadqiqot instituti.

Annotatsiya. Mamlakatimizda uzoq yillar davomida xandon pistaning istiqbolli shakllarini tanlash bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan bo'lib, bugungi kunda ushbu shakllar nav darajasiga yetkazilgan. Shuningdek, O'zbekistonda xandon pistaning chetdan keltirilgan bir necha navlari mavjud bo'lib, quyida ulardan barpo etilgan plantatsiyalar va ularning hozirgi holati haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan birgalikda, xandon pistaning hosiliga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi turli kasalliklar hamda ularning asosiy belgilari to'g'risidagi ma'lumotlar ham keltirilgan.

Аннотация. В нашей стране на протяжении многих лет велась научно-исследовательская работа по выделению перспективных форм фисташек, и сегодня эти формы признаны сортами. В Узбекистане также имеется несколько импортных сортов фисташек, информация о созданных на их основе плантациях и их современном состоянии приведена ниже. Наряду с этим также представлена информация о различных заболеваниях, негативно влияющих на урожай фисташек, и их основных симптомах.

Abstract. In our country, for many years, scientific and research work on the selection of promising forms of pistachios has been carried out, and today these forms are recognized as varieties. There are also several imported varieties of pistachios in Uzbekistan, information about the plantations established from them and their current status is given below. Along with this, information on various diseases that negatively affect the harvest of pistachios and their main symptoms is also provided.